

HOCAM PROF. DR. VECİHE HATİBOĞLU

Prof.Dr.Hamza Zülfikar

Malatya'nın Arapgir eşrafından bir aileye mensup olan Hocam Vecihe Hatiboğlu, 1916 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesinin adı Fatma, babasının adı Ahmet'tir. Ahmet Bey, Arapgir, Geremi, Onar, Hasdeki, Saldeki, Dişderik ve Argavun'da toprak sahipliğinden tüccarlığa ve iş adamlığına geçmeyi başarmış bir müteşebbistir.

Yatılı İzmir Kız Lisesini bitirdikten sonra girdiği Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden 1940 yılında mezun olmuştur.

Hocamın kızlık soyadı Kılıçoğlu idi. Onun 1956 yılına kadar yazdığı makaleler bu soyadı ile yayımlanmıştır. Mezun olduktan sonra Fakültede "ilmî yardımcı" olarak çalışmak istemiş, ancak bu isteği o sıralarda gerçekleştirilememiş ve kendisi Sivas Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Onun Sivas Lisesindeki hocalığı 1944 yılına kadar sürmüştür.

V. Hatiboğlu ile ilgili Fakülte'deki arşiv kayıtlarından anlaşıldığına göre 16 Aralık 1944 gün ve 1051 sayılı yazıyla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde yapılan sınavlar sonucunda Türk Dili ve Edebiyatı kürsüsüne asistan olarak atanmıştır.

Hocam, 28 Mayıs 1948 yılında Doktor unvanını almıştır. Doktora tezinin adı *Türkçede Futurum*'dur.

Ankara Üniversitesi, 4 Temmuz 1948 tarihinde kendisini burslu olarak Fransa'ya göndermiştir. Kendileri ağırlıklı olarak Türkçenin grameri üzerinde çalışırdı. Bu eğilimi onu Fransa'ya yönlendirmiştir. Çünkü ünlü Fransız Türkolog J. Deny Türk grameri üzerinde eser veriyordu. J. Deny'nin Türk Grameri hakkında ortaya koyduğu eseri ve bu konu ile ilgili makaleleri, onun bu ülkeye gidişinde etken olmuştur. Bir yıl süreyle görevlendirilen V.Hatiboğlu daha sonra istekte bulunarak bir yıl daha çalışmalarını sürdürmesini istemiş ve bu isteği Üniversitece uygun bulunmuştur. Paris'te bulunduğu ve Fatih Sultan Mehmet'e ithaf edilmiş orijinal bir eser olan *Cerrahiye-i ilhaniye* adlı tıp kitabı üzerinde çalışmış ve 26 Eylül 1950 tarihinde yurda dönerek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki görevine başlamıştır.

O zamanlar Fakültede kürsü başkanı olan Necmettin Halil Onan'ın 1950 – 1951 ders yılına ait Dekanlığa yazdığı raporda V. Hatiboğlu hakkında bir bölüm yer almaktadır. Buradaki ifade aynen şöyledir:

“Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu'nun Fakültemizden ayrılması üzerine gramer derslerini ben okutuyordum. Asistanlığa girdiği günden beri yanımda çalışan V. Kılıçoğlu, gramer derslerinde bana yardım ederek bu dersin tatbikat ve seminerlerini idare etmiştir.”

Bu beyandan anlaşıldığına göre V. Hatiboğlu, Tahsin Banguoğlu'ndan boşalan gramer derslerini bir anlamda üstlenmiştir. Bir süre sonra da dersleri Necmettin H.Onan'dan devralarak Fakültede resmen ders vermeye başlamıştır.

Hocam, Mart 1951'de doçent olmak için verilmesi gerekli olan yabancı dil sınavına Fransızcadan başvurmuş ve Kasım 1951'de başarılı bulunmuştur. Doçentlik sınavının tez ve savunmadan oluşan kolokyum safhalarını başarıyla geçtikten sonra Necmettin Halil Onan, Reşit Rahmeti Arat, Osman Turan, Sedat Alp, Ahmet Caferoğlu'dan oluşan jüri önünde *Anadolu Ağızları* adlı dersini vermiş ancak jüri üyelerinden Reşit R. Arat, Osman Turan ve Sedat Alp'in menfi oy vermeleri üzerine doçent olması gecikmiş, daha sonra *Türkiye Türkçesi Hakkında Yazılmış Başlıca Gramerler* adlı deneme dersini vererek doçent olmuştur. Bu kez jüride Necmettin Halil Onan, C. E. Bazell, Ahmet Caferoğlu, R.Rahmeti Arat ve Necip Üçok bulunmuştur. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki dosyasından anlaşıldığına göre Hocamızın doçent olduğu tarih 11 Aralık 1953 'tür. Doçentlik kadrosuna atanmak için 30.12.1953 tarihli yazı ile Necmettin Halil Onan, Bedrettin Tuncel, Dr.W Björkman, Saadet Çağatay görevlendirilmiştir. Bu üyeler ayrıntılı bir rapor yazarak oy birliği ile kadroya atanmasının uygun olduğunu bildirmişlerdir..

Doçentlik unvanlarının o zamanlar Millî Eğitim Bakanlığınca onaylanması gerekirdi. Bu doğrultuda Bakanlığa başvurulmuş ve Hocamızın doçent unvanı Millî Eğitim Bakanlığınca onaylanmıştır.

V.Hatiboğlu, Fakültedeki görevinin yanı sıra Türk Dil Kurumunda da görev yapmaya başlamıştır. Türk Dil Kurumunda Gramer Kolu Başkanlığına 26 Eylül 1952 tarihinde getirilmiştir.

Bu arada çeşitli seminer ve kongrelere bildirileri ile katılan V.Hatiboğlu, 28 Eylül 1957 yılında Almanya'da düzenlenen "Müsteşrikler Kongresi"ne gitmiştir.

Hocamın profesörlüğe atanması ise, 29 Ocak 1962 tarihine rastlar. O zamanlar mecburî ikinci dil olan Almanca sınavına başvurur ve başarılı bulunur. Profesör olarak Fakülteadaki boş kadroya atanmasında imzası bulunan hocalar Kenan Akyüz, Saadet Çağatay, Reşit Rahmeti Arat, Yaşar Önen ve Lâmia Kerman'dır.

1963 – 1974 tarihleri arasında Türk Dil Kurumunda Gramer Kolu Başkanlığı yapan V. Hatiboğlu, aşağıda adlarını vereceğimiz birçok yayını hazırlamış, ana gramerin malzemesini ve bunların değerlendirilmesi için ön çalışmaları burada yaparak yayımlamıştır. Bu yoğun faaliyeti arasında 1965 tarihli *Yeni Yazım Kılavuzu*'nun hazırlanıp yayımlanmasını da üstlenmiştir. O, bu çalışmayı seve seve yapmış ve birçok yenilik getirerek imlâmızın daha fonetik ve söyleyişe daha uygun biçime gelmesini sağlamıştır. Daha sonra 1969 tarihinde gene birtakım yeniliklerle yayımlanan bu kılavuzda da Hocamızın ve Gramer Kolundaki uzman arkadaşların katkıları ve emekleri vardır.

Kendileri, 10 Ağustos 1956 tarihinde Bursa eşrafından Orhan Hatiboğlu ile Bursa'da evlenmiştir. Fevkalâde kişiliği her zaman bir beyefendi tavrı ve güler yüzüyle gönüllerimizde yer eden Orhan Hatiboğlu, Hocama karşı ayrı bir sevgi ve bağlılık gösterirdi. Türk Dil Kurumunda bir yıl süreyle kendisiyle birlikte çalıştığım günlerde ve daha sonra Fakültede birlikte geçirdiğimiz günlerde, Orhan Bey'in onu yalnız bırakmadığını ve mesainin bitiminde çalışma yerine gelerek kendisini alıp götürdüğünü iyi hatırlarım.

V. Hatiboğlu'nun bu evliliğinden biricik kızları Gülden 17 Ocak 1958 tarihinde dünyaya gelmiştir. Gülden Hanım'ı Türk Dil Kurumuna Orhan Beyle Hocamı almaya geldikleri 1965 yılında tanıdığım. Annesinin güler yüzlü biricik kızı, bu ailenin olduğu kadar onu seven mesai arkadaşları, biz asistanları ve öğrencileri arasında da çok değerliydi. Gülden Hanım yurt dışında doktorasını yapıp yurda geldi ve şimdi bir iş adamı olarak İstanbul'da yaşamını sürdürüyor.Evlidir.

Yalnız Türkiye'de değil, yurt dışında da tanınımış olan *Türkoloji* dergisinin bu sayısının Vecihe Hatiboğlu anısına

çıkartılacağını öğrenen, ve memnuniyetini bildiren Dr. Gülten Türktan, bana yazdığı mektubunda “Sevgili annemin hatırlanmasına olanak sağlayan çalışmanıza şimdiden teşekkür ederim” diyerek bu yazımızı tamamlayan bilgiler göndermiştir. Onun en yakın dostu olan ve onu hepimizden çok tanıyan evlâdı Gülten Hanım, bana yazdığı mektubunda annesinin niteliklerini şöyle dile getirmektedir:

”Annem Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, son derece iyiliksever bir insan, titiz bir eğitimci, kendisini bilime adanmış bir araştırmacı ve çalışkan bir bilim adamı idi. Yetiştirdiği öğrencilerinin en iyi olmalarını ister, müspet bilime inanır, bunun için de yılmadan yorulmadan çalışırdı. Yaşamı boyunca mesleki araştırmaya gönül vermiş ve kendisini en doğruyu bulmaya adanmıştı. Emekli olduktan sonra dahi araştırmalarını sürdürmüştür. İnançlı bir demokrat ve gerçek anlamda Atatürkçü idi. Atatürk’ün görüşlerini dinleme fırsatını bulmuştu ve Atatürk’e sunuş yapmış olmanın gururunu taşırdı. Bir ilim adamı olarak başarılı olmasının sebebinin çalışkanlık, duyarlık, çalışma azmi ve disiplini olduğunu düşünür ve söylerdi. Eğitimci ve bilim adamı kişiliğindeki özveri ve titizliğini özel hayatında da koruduğu için tek evlâdı olan beni yetiştirirken bu özelliklerini gayet açık bir şekilde gözlemek imkânım oldu.”

Sevgili ağabeyimiz Orhan Bey’in erken vefatından sonra Hocam biricik kızı Gülten Hanım ile meşgul olarak teselli bulmuştur.

Prof. Dr. V. Hatiboğlu benim Van’a Yüzüncü Yıl Üniversitesine kurucu öğretim üyesi olarak Ankara Üniversite Rektörlüğünce gönderildiğim yılda emekliliğini istemiş ve 25 Ocak 1983 tarihinde kendi isteği üzerine emekli olmuştur.

Üniversitemize tam 40 yıl, Türk Dil Kurumuna ise 26 yıl hizmet etmiştir. Daha sonra İstanbul’a yerleşen V.Hatiboğlu, çalışmalarını orada sürdürmüş, Cumhuriyet gazetesinde Türkçenin milâttan önce 3000 yılına kadar inebilecek eskilikte olduğunu anlatan ilgi çekici yazılar yayımlamıştır. O, Türkçenin bilinen eski metinlerinden çok daha önce bir edebî dil olarak kullanıldığına inanmıştı. Sumerce ile Türkçenin ortak özellikleri onu çok ilgilendiriyor, Türkçenin Sumerceden daha eski bir dil olduğu kanaatini taşıyordu. Aslında bu düşünce ona Atatürk’ten miras kalmıştı. Atatürk’ün sağduyusuna da bu düşünce hâkimdi. Onun Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Sumerce kürsüsü kurdurması, Ön Asya dillerine ağırlık vermesi, Sibiryada, Türkiye’den binlerce

kilometre ötelelerde yaşıyan bugünkü Saha (Yakut) Türklerinin dilini incelemek üzere sözlüğünün Türk Dil Kurumunda tercüme edilip yayımlamasını istemesi hep bu düşüncenin ürünüydü. Hocam ömrünün son yıllarında Atatürk'e olan bağlılığı ve borcunu göz önünde bulundurarak, onun anısını ve düşüncelerini canlı tutup çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmıştı. *Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi* adlı kitabı 1981 yılında Türk Dil Kurumu yayınları arasında çıkmıştır. Bu yayınıyla da Atatürk'e karşı olan görevlerini ve ödevlerini dile getirmeye çalışmıştır.

Hocamın Türk diline ve edebiyatına yaptığı katkılar eserlerine bakıldığında görülebilir. Fakültesindeki başarılı çalışmalarını da göz önüne alınarak bu üstün hizmetlerinden dolayı 7 Aralık 1987 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne kendisine "Onur Belgesi" verilmiştir. Osmanlı Türkçesine tam anlamıyla vakıf olan Hocam, Türkçenin sadeleşmesi yabancı kelime ve kurallardan arınması taraftarıydı ve bu düşünceyle kendisi de elinden geldiği kadar yazılarında ve konuşmalarında Türkçe kelimeleri seçerdi. İstanbul Türkçesinin inceliklerini de iyi tanıyan Hocam, Fransızca, Amanca ve İngilizce bilirdi.

V.Hatiboğlu'nun Hakkın rahmetine ve çok sevdiği Atatürk'üne kavuşmasının tarihi 20 Ekim 1996'dır. Ben, onun taşıdığı meşaleyi aynı gürlükte ve aynı parlaklıkta taşıyıp sürdüremediğimin kırıklığı ve ezikliği içindeyim. Nur içinde yatsın mekânı cennet olsun.

Onun hiç unutmadığı bir anısını fakülteadaki öğrencilik yıllarımızda ve daha sonra asistanken birkaç kez kendisinden dinlemiştim. Bir an bile aklımdan çıkarmadığı řu anısını burada vermeden geçemeyeceğim.

1936 yılında kızlık soyadı ile V. Kılıçoğlu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin birinci sınıfında mesleğin ilk basamağına adımını atmış bir öğrenci olarak okumaktadır.

Önce Türk Tarih Kurumunu ardından Türk Dil Kurumunu kuran Mustafa Kemal Atatürk kurumlara eleman yetiştirmek için bu kuruluşların yanı başında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin açılmasını emretmişti. Onun direktifleri üzerine kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi üzerinde Atatürk'ün sürekli ilgisi vardır. Öğretim üyelerini, öğrencileri, yapılan çalışmalarını sık sık takip ettiğini bu arada

öğrencileri yazın Dolmabahçe Sarayına çağırır, onların çalışmalarına destek olduğunu hocalarımızdan dinlemiştik.

Hocamın Atatürk'ün huzurunda, Üçüncü Türk Dil Kurultayında, okuduğu *ata* kelimesiyle ilgili bildirisi onun hayatında çok önemli bir olaydı. Bizlere göz yaşlarını tutamayarak defalarca anlattığı ve sözünün sonlarına doğru Atatürk'ün oturduğu yerden kalkıp omzunu sıvazlayıp bildirisini beğendiğini “Güzel yazmıştın, güzel de okudun” sözünün ve özellikle Hocamızın üzerinde çalıştığı *ata* kelimesiyle ilgili olarak sarf ettiği “Ata kelimesi Türklük kadar eskidir ve Atatürk kadar bizimdir” biçimindeki son cümlesinin Atatürk'ün pek hoşuna gittiğini belirtmesi sırasında döktüğü yaşlar bizleri de duygulandırır ve göz yaşına boğardı. Anılarını her anlatışında bizleri ve kırk yıl boyunca derslerine girdiği öğrencilerini duygulandıran ve bizde Atatürk sevgisini pekiştiren Vecihe Hatiboğlu'nu her zaman takdirle, minnettarlıkla yad ederiz. Onu birinci derecede etkileyen, duygulandıran bu olayı kendi kaleminden okuyalım:

“1936 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi birinci sınıf öğrenci bulunduğum sıralarda İstanbul'da toplanacak Üçüncü Türk Dil Kurultayına bütün Türk Dili öğrencileri gibi ben de çağırılmıştım.

Türk Dil Kurumunun o zamanki yetkilileri aynı zamanda Fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde de öğretim üyesi görevi almışlardı; böylece bana ve bir arkadaşıma, Kurultay'da okunmak üzere birer tez konusu verdiler. Ben, Atatürk'ün soyadındaki *ata* sözünü inceleyip hazırlayacaktım.

O zamanlar, Türk Dil Kurumu, yaz aylarında, İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında Atatürk'ün yakınında çalışmalarını yürütürdü. Bizler de oradaydık.

16 - 17 Ağustos gecesi Dolmabahçe Sarayının ikinci katında denize bakan ön salonlarından birinde, üç sınıf arkadaşım ile birlikte, büyük, uzun, yeşil masa üstündeki sözlükleri karıştırıyor, tezimizi hazırlamağa çalışıyorduk.

Saat 17'ye doğru “Atatürk geliyor” dediler, hepimiz ayağa fırladık, kapıya yöneldik. Atatürk önde olmak üzere, birçok devlet adamı, yazarlar, dilciler salona doldu.

Bizlere, Atatürk'ün elini öptükten sonra, bir kenara çekilip oturmamız işaret edildi.

Atatürk salonun ortasındaki uzun, yeşil masanın başına oturdu. Arkası, denize bakan pencerelere dönüktü. Dilciler, yazarlar, yeşil masanın iki yanına dizildiler, devlet adamları masadan uzak çeşitli koltuklara dağıldılar.

Biz öğrenciler oldukça uzakta, duvara bitişik kanepede, sıralanmış oturuyorduk. Atatürk bizlere bakarak, masanın kapı tarafındaki başına oturmamı söyledi. Kalkıp gösterilen yere oturdum, önüme kâğıt kalem getirdiler, konuşulanları yazacaktım. Atatürk'le ilk defa bu kadar yakın, karşı karşıya bulunuyordum. Bu fırsat bir daha ele geçmez düşüncesiyle kendisini yakından incelemek istiyordum. Özellikle üzerinde çok konuşulan gözlerine dikkatimi toplamıştım. Salonu aydınlatan elektriklerin sarı, solgun ışıkları ortasında, Atatürk'ün gözleri pırıl pırıl, yeşil mavi ışıklar saçıyordu... Bocalamağa başlamıştım, önümdeki yazıları da yetiştirmeliydim. Yanı başımda Dr. Mehmet Ali Ağakay oturuyordu, eksik yazdığım yerleri tamamlamama yardım ediyordu. Ben yazmaktan çok Atatürk'e bakmak istiyordum. Atatürk'ün sırtında yakası açık, beyaz, kısa kollu spor bir gömlek vardı. Önündeki kâğıtlara, kırmızı, mavi kalemlerle çizgiler, plânlar yazılar karalıyordu.

Konuşmaları sırasında canlı hareketleri, düşündürücü soruları, etrafı dikkatli, uyanık tutuyordu. Konuları ele alışı, yapılacak incelemeleri, başvurulacak kaynakları sıralayışı, araştırmaları A, B, C diye kolayca plânlayışı, basite indirışı hiçbir yerde görmediğimiz, okumadığımız şekildeydi. Böylece çalışmak ne kadar kolay ne kadar zevkliydi; hayranlığım gittikçe artıyor, büyüklüğü hakkında söylenen sözlerin hepsini, hepsini az buluyordum. Bir aralık tahtaya kalkmamı ve bu gecenin başlıca konusu olan *philosophie* kelimesini yazmamı istedi. Tahtaya philosophie sözü hakkındaki düşüncelerimi arka arkaya sıralıyordum. Uzun uzun cümleler, özneleri, tümleçleri aksamadan, noktalara, virgüllere dikkat ederek tahtaya geçiriliyordu, bir tırnak işareti yerine, bir parantez açılmasına sinirleniyordu. Her işaeret yerinde, anlamında kullanılmalıydı. Masanın etrafındaki dilcilere üst üste sorular sıralıyor, aldığı cevaplardan memnun kalmıyor, dil işlerinden biraz yorgun, biraz sinirli, biraz üzgün görünüyordu.

Doğudan gelen yabancı sözleri dilimizden temizlerken, batıdan gelenlere karşı tutumumuzun ne olacağını düşünüyor, düşünüyor fakat salık verilen yollardan memnun kalmıyordu.

O geceki mutlu toplantı, sabahın ilk ışıklarına kadar sürdü. Ortalık ağarırken, Sayın Bayan Afet İnan salona girdi: “Öğrenciler bu işe alışık değil, sabaha kadar çalışamazlar, yorulduklar.” Dedi. Atatürk bizlere gülümseyerek baktı ve salondan ayrılmak üzere ayağa kalkınca, herkesi bir üzüntü aldı, kimse toplantıyı bırakmak istemiyordu, hatta kendisi de.

Sabahın serinliğinde, yollarda bir yandan Atatürk’ün memleket, millet uğurundaki yorgunluğunu, kaygılarını düşünüp üzülyorduk, bir yandan da sevinçliydik. Onu saatlerce yakından görmüş, konuşmalarından, düşüncelerinden faydalanarak mutluluğuna erişmiş, Türk dilinin ancak onun emekleriyle, onun gösterdiği yollarla kurtulacağına inanmıştık.”

* * *

“26 Ağustos 1936 günü Dolmabahçe Sarayında toplanacak olan ünlü üçüncü Türk Dil Kurultayına sunulmak üzere, Atatürk’ün soyadındaki *ata* sözünün incelenmesi, Türk Dil Kurumu Genel Yazmanlığınca bana verilmişti. Türk Dil Kurumu uzmanlarının yardımıyla böyle ağır bir konuyu hazırlayabilecektim.

Daha ilk araştırmalarımda *ata* sözünün başlıca dünya dillerinde kullanılmış olduğu görülyordum. Bu, bir tesadüf değildi, aynı sözün dilden dile geçtiği her dile göre şekil değiştirdiği görülyordu. Özellikle, Türkçe şekil ve anlamını değiştirmeden yüzyılları aşarak günümüze kadar gelmişti. Öteki dillerde ise, ilk devirlerinde kullanılmış, sonraları bırakılmış kullanılamaz olmuş, yalnızca atavisme gibi türevleri kalmıştı. Halbuki Türkçede ilk kaynaklardan beri *ata* sözcüğünün aynı anlam, aynı şekilde değişmeden sürüp geldiğini görüyorduk. Yabancı dilciler de sözlerinde bu ortaklığı kabul ediyorlar, ancak *ata* sözünün bu yayılışını “çocuk sözü, lallwort” olmakla açıklıyorlardı. Onlara göre, bu zamanların bütün dünya çocukları, “baba, cet” anlamında *ata* sözünü kullanmışlardı. Nasıl olmuştu da başlıca milletlerin çocukları, hep birden bu sözü kullanmışlar, sonra yine hep birden unutmuşalar, kullanmaz olmuşlardı? Bu görüş çok zayıftı, *ata* sözü öteki milletlerde aynı fonetikte, aynı morfolojide de değildi, her dil bu söze kendi damgasını vurmuş, benimsemiş, kendine göre bir şekil vermiş, yalnız anlamına dokunmamıştı. Demek bu söz bütün dillere bir kaynaktan yayılmıştı.

Tanınmış sözlükçülerden Alois Walde’ye göre:

Eski İslâvcada ots, bugünkü Rusçada: otets, Lâponcada: attje, Çeremişçede: atja, Ostiyakçada: ata, Macarcada: atya, Yunancada: atta, Lâtince: atavus, eski İrlanda dilinde aite, Eticede: aita, Sumercede: ad, Çince: alı-tiah “baba, cet” anlamında kullanılmıştı.

Bütün bu değişik fonetik şekilleri çocuk dili ile açıklanamazdı. Bu örnekler, sözün bir dilden ötekine geçtiğini göstermekteydi.

Atatürk “ata” sözünün asıl şeklini ve anlamını eski kaynaklardan bugüne kadar Türkçede korunması bakımından Türkçe olduğunu ileri sürüyor ve bunun için soyadı olarak seçtiğini belirtmek istiyordu.

Gerçekten de ata, alp gibi sözlerin batı dilleri ile Türkçe arasındaki ortaklığı eski çağlardaki ortak bir kaynakla açıklanabiliyordu.

Bu görüşlerle hazırlanan *ata* sözü üzerindeki çalışmam 1936 yılı Ağustos başlarında kendisine sunuldu. Atatürk, çalışmayı inceledikten sonra, yazının kapağına Gazi’inin büyük başlı G harfi ile “Güzel” sözünü yazmış ve altına K harfi ile imzalamıştı.

Üçüncü Türk Dil Kurultayının ikinci günü 26 Ağustos 1936’da, Dolmabahçe Sarayında Atatürk’ün de bulunduğu toplantıda, bütün dünya dilcilerine *ata* sözünü aynı düşüncelerle açıkladım. Oturum arası ilk kadın milletvekili Satı Kadın yanıma gelerek “Sizi Atatürk çağırıyor” dedi. Atatürk toplantı salonunun yanındaki bir salonda bir koltukta dinleniyor, etrafında ayakta duranlarla konuşuyordu. Beni görünce, kalktı, omzumu sıvazladı: “Güzel yazmıştın, güzel de okudun” dedi. Özellikle tezin son cümlesi hoşuna gitmişti “Ata kelimesi Türklük kadar eskidir ve Atatürk kadar bizindir.” Demiştim.

O zaman gençlerin birinden bu sözleri duymak Atatürk’ü ayrıca mutlulandırmıştı” *Türk Dili* dergisi Kasım 1963, 83-88.s.)

Hocam V. Hatiboğlu’nun bu tarihî değeri olan anısını buraya aktardıktan sonra şimdi eserlerinin bir listesini vermeye çalışalım.

Kitapları:

Cerrahiye-i İlhaniye, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları 97, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1956

Türk Kelimelerinin Önsesleri, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları 107, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961

Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu yayınları 300, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1969

Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu yayınları 364, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972 (Genişletilmiş ikinci baskı)

Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları 276, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982

Türk Dilinde İkileme, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1971

Türk Dilinde İkileme, Türk Dil Kurumu yayınları 328, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1981 (Gözden geçirilmiş ikinci baskı)

Türkçenin Sözdizimi, Türk Dil Kurumu yayınları 353, Ankara Üniversitesi Basımevi 1972

Türkçenin Sözdizimi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları 317, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982 (Gözden geçirilmiş ikinci baskı)

Pekiştirme ve Kuralları, Türk Dil Kurumu yayınları 372, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1973

Türkçenin Ekleri, Türk Dil Kurumu yayınları 407, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1974

Türkçenin Ekleri, Türk Dil Kurumu yayınları, Meteksan, Ankara 1981 (İkinci baskı)

Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi, Türk Dil Kurumu yayınları 377, Meteksan, Ankara 1981

Türk Dil Kurumu kol çalışması *

Yeni İmla Kılavuzu, Türk Dil Kurumu yayınları, baskı 1 – 4
235, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1963

Yeni Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu yayınları, baskı 5 – 10
309, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970

Makaleleri:

“İmlamız İçin”, *Ülkü* dergisi, 11.c. Ankara 1 Aralık 1946

“Türk Gramerinde Yeni Araştırmalar”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, IX c. 3.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara Eylül 1951

“Türk Gramerinde Yeni Araştırmalar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1953

“(-dır) Eki Meselesi”, *Türk Dili*, II.c. 24.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1 Eylül 1953 (Aynı yazı daha sonra *Dilbilgisi Sorunları* adıyla Türk Dil Kurumunca yayımlanan kitapta da yer almıştır. 1967)

“Şart Kipi”, *Türk Dili* III.c. 29.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1 Şubat 1954 (Aynı yazı daha sonra *Dilbilgisi Sorunları* adıyla Türk Dil Kurumunca çıkarılan kitapta da yer almıştır.1967)

“Gerundiumların Özellikleri ve -iser Eki”, *Türk Dili*, III.c. 33.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1 Haziran 1954

“Dilimizin Bir Meselesi”, *Türk Dili* III.c. 36.s. Türk Tarih Kurum Basımevi, Ankara 1954

“Profesör Jean Deny'nin Konferansı”, *Türk Dili* IV.c. 40.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1 Haziran 1955

“Bir Mektup ve Cevabı”, *Türk Dili* IV.c. 45.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Haziran 1955

“Kelime Grupları ve Kuralları” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963* Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988

* Hocamın başkanlığında, koldaki uzmanların yardımıyla yapılmıştır.

“Atatürk’ün Dilciliği” *Atatürk ve Türk Dili*, Türk Dil Kurumu yayınları 224, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1963

“Atatürk’ten Üç Anı”, *Atatürk ve Türk Dili* Türk Dil Kurumu yayınları 224, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1963

“Atatürk’ten Anılar”, *Türk Dili* XIII.c. 146.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Kasım 1963

“Türk Dilinin İmlası”, *Türkoloji Dergisi*, I. c. 1. s. Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1964

“Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dil*, XIII.c. 152.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1 Mayıs 1964

“İmla Kılavuzu ve Konuşma” *Türk Dili* XV.c. 180.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Eylül 1966

“Uyarıyorum Diyenler Uyuyor”, *Türk Dili*, XV.c. 176.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1972

“Dilbilgisi ve İmla Sorunları” *Türk Dil*, XV.c. 177.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1966

“Türkçede Bazı Hayvan Adları” *XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1968

“Türkçenin Yapısı ve İkili Kökler” *Türk Dili* XXII.c. 224.s. Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1 Mayıs 1970

“Üstünkörü ve Yüzükoyu”, *Türk Dili*, XXII.c. 225.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Haziran 1970

“Dilbilgisi Sorunları”, *Türk Dili*, XXII.c. 226.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Temmuz 1970

“Eşanlamlı Sözcükler Var mıdır?”, *Türk Dili*, XXIII.c. 229.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Ekim 1970

“Atatürk ve Bilim” *Türk Dili*, XXIII.c. 230.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1970

“Bir Kuruma, Sokağa, Caddeye, Alana Verilen Kişi Adları Nasıl Yazılır?”, *Türk Dili* XXII.c. 226.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1970

“Atatürk ve Terim Devrimi”, *Türk Dili*, XXV.c. 242.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Kasım 1971

“Yeni İmla Kılavuzu Üzerine Açıklamalar”, Türk Dil Kurumu yayınları 356, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1972

“Birleşik Sözcükler Satır Sonlarında Nasıl Bölünür?” Türk Dil Kurumu yayınları 356, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1972

“Bir Mektup Bir Karşılık” Türk Dil Kurumu yayınları 356, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1972

“Ağaç ve Su” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1972*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1989

“Atatürk Devrimleri ve Aydınların Suçu”, *Türk Dili* XXVII.c. 254.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Kasım 1972

“Türkçede Eklerin Kökenleri”, *Türk Dili* XXIX.c. 268.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Ocak 1974

“Ağaç ve Ig”, *1.Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler*, Ankara 1975

“Örnek ve Ödül”, *Türk Dili* XXXI.c. 284.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Mayıs 1975

“Tarihin Karanlık Dönemleri ve İlk Kültür Sözcükleri”, *Türk Dili* XXXIV.c. 302.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Kasım 1976

“Amaç ve Yamaç”, *Türk Dili*, XXXV.c.305,s, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1 Şubat 1977

“Oğuz ve Guz” *Türk Dili* XXXVIII.c. 318.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1 Mart 1978

“Tarihimizin Başlangıcı” *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul 11 Mart 1978

“Türk Tarihinin Başlangıcı” *Türkoloji Dergisi* VIII.c. 1.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1979

“Atatürk’ün Sonuncu Dil Kurultayı” *Türk Dili* 353.s. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1981

“Anadolu’nun Kuzeyindeki Gas’lar”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul 10 Mart 1984

“19 Mayıs ve Anadolu'nun Tapusu”, *Cumhuriyet* gazetesi ,19 Mayıs 1984

“Başkan'a Yanlış Denmişti”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul 28 Şubat 1985

“Bir Yazarlık Kıyımı”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 26 Nisan 1986

“19 Mayıs ve Türklük Bilinci” *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 19 Mayıs 1987

“19 Mayıs 1919'dan Sonsuza Yücelen Atatürk”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 21 Mayıs 1988

“Önemli Kurumların Yayınları” *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 18 Mayıs 1990

“Kutsal Mehmetcik Adı”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul 17 Mayıs 1995

“Abecemizi Değiştirme Yetkisi”, *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 18 Kasım 1995

Çevirileri

Saffet Karkut ile birlikte C.F. Vogel'in ve M.E. Ellinghausen, İndiana Üniversitesi, *Journal of the American Oriental Society*, Volume 93, 1, March 31 1943'den yapılmış tercüme.

“Türkçenin Yapısı I”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi* III.c. 4.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1945

“Türkçenin Yapısı II”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* III.c. 5. s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1945

“Türkçenin Yapısı III”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* IV.c. 1.s. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1946